

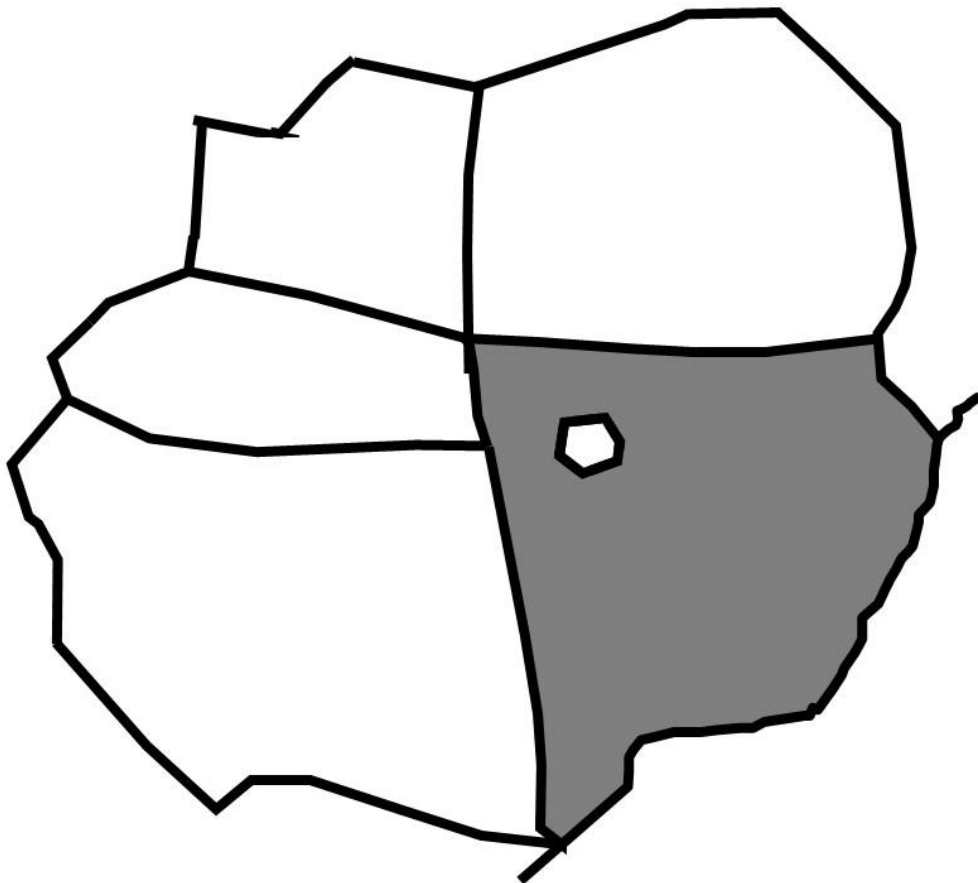
Markestenenroute Enschede – Esmarke

De marke, ook markegenootschap of boermarke genaamd, was een middeleeuws collectief van grotere boeren die gezamenlijk het beheer en gebruik van hun gemeenschappelijke gronden reguleerden. Het voormalige landgericht Enschede bestond uit de marken Lonneker, Esmarke, Usselo, Tweekelo en Groot Driene. (Voor meer informatie over de historische achtergrond, zie: www.shsel.nl/shsel/de-grenzen-van-enschede-en-lonneker/.)

Deze route voert langs de grenzen van de Esmarke. Onderweg komt u langs een flink aantal markestenen. De markestenen zijn genummerd volgens een systeem dat is overgenomen uit *Stad en Land van Twente* van L.A. Stroink (blz. 117). Daarin heeft elke marke een nummer, en markestenen- of palen krijgen het nummer van die marken, gevolgd door een volgnummer. (Verdere uitleg: www.shsel.nl/shsel/markestenen-van-enschede/.)

De route voert voor een groot deel over fietspaden, de meeste verhard. De tocht rond de Esmarke is circa 35 km lang en is onderdeel van een 78 km lange fietsroute langs de buitengrenzen van alle vijf de marken. De volledige route is in twee richtingen te fietsen en is op verschillende plaatsen te starten en te eindigen. Die route is als *Markestenenroute Enschede* te vinden op www.landschapoverijssel.nl/route/1621.

De route rond de Esmarke start en eindigt bij de Viermarkenlinde en is met de klok mee beschreven.

De nummers van de markestenen in de tekst corresponderen met de nummers op de kaart, zie blz. 7. Verklaring van de tekens:

* = drie- of viermarkenpunt

= steen of paal niet aan de openbare weg

+ = steen of paal nog te herplaatsen

fkp = fietsknooppunt

wkp = wandelknooppunt

1 Viermarkenlinde*

De Viermarkenlinde staat op het kruispunt van vier voormalige marken: Lonneker, Esmarke, Tweekelo en Groot Driene (32.33.35.36).

De boom is waarschijnlijk meer dan tweehonderd jaar oud en wordt wel een 'boomveteraan' genoemd. In elk geval stond hier in 1756 al een boerderij vlak bij.

In de voet van de boom zit een restant van een gebouw. Dat is waarschijnlijk het bleekwachtershuis van de Van Heeksbleek. Op het nabijgelegen veld liet Van Heek namelijk textiel bleken in de zon. De Drienerbeek leverde het water dat hiervoor nodig was.

Volg vanaf de Viermarkenlinde de Van Heeksbleeklaan in noordelijke richting, 1e RA Viermarkenweg, RA Dr. Zamenhoflaan, gaat met bocht naar links over in Beethovenlaan, RA Mozartlaan, LA Bachlaan, LA Deurningerstraat.

Aan de Deurningerstraat ligt op particulier terrein:

2 Bolhaarsteen#

Markesteen tussen Lonneker en de Esmarke (32.33-07).
(N.B. Niet toegankelijk.)

Op Deurningerstraat RA Lijsterstraat, RA Dr. A.H.J. Coppesstraat, LA fietspad langs zorgcentrum, RD Spechtstraat, RA Fazantstraat, LA Pluvierstraat, RA Meeuwenstraat.

3 Steen bij de Stroinksbleek

Markesteen tussen Lonneker en de Esmarke (32.33-06). Een replica van deze steen is in 2017 geplaatst in samenwerking met Beien en de wijkraad Enschede-Noord. De steen is genoemd naar de nabijgelegen bleek van Joan Stroink en zonen, textielvervaardigers die hier in het begin van de 19e eeuw een veld hadden waar linnen in de zon werd gebleekt.

Meeuwenstraat vervolgen, LA Hulsmaatstraat, gaat na kruising met Voortsweg over in Potsweg, bij verkeerslichten Oldenzaalsestraat oversteken.

Een eind naar links aan de Oldenzaalsestraat ligt op particulier terrein:

4 Steen bij erve Kleinvoort#

Markesteen tussen Lonneker en de Esmarke (32.33-04).
(N.B. niet toegankelijk.)

Verder op Kotkampweg, na bocht naar rechts op viersprong LA Floraparkstraat, Noord Esmarkerrondweg oversteken, Floraparkstraat als fietspad vervolgen, op viersprong RD Floraparkstraat, LA Hoge Boekelerweg, na ca. 1,5 km op viersprong RA Lonnekerweg.

Ca. 1 km verder aan de Hoge Boekelerweg ligt op particulier terrein:

5 Steen op het bouwland van Bernhard ter Horst*#

Driemarkesteen tussen Losser, Lonneker en de Esmarke (19.32.33). (N.B. niet toegankelijk.) De steen ligt waarschijnlijk ergens in het weiland, onder het maaiveld.

Op Lonnekerweg 1e LA Hogeveeldweg.

Waar de Hogeveeldweg overgaat in de Haweg (gemeentegrens Enschede-Losser), ligt ca. 750 m naar het zuiden:

6 Lossersteen#

Markesteen tussen Losser en de Esmarke (19.33-03). (N.B. niet toegankelijk.)

De overgang tussen de Hogeveeldweg en de Haweg markeert de huidige gemeentegrens tussen Losser en Enschede, en is te herkennen aan de 'asfaltbotsing'. Dit is ook de grens tussen de oude marken Losser en Lonneker. De Lossersteen ligt in het verlengde van deze grens.

De paal heeft lange tijd half verborgen in de slotwal gelegen en werd op 17 november 2012 opgegraven en teruggeplaatst.

Haweg vervolgen, 2e RA Kremersveenweg, einde LA Vosbultweg, einde Kerkstraat, oversteken en RA op fietspad, LA fietspad volgen. Bij school oversteken en fietsstrook volgen, vlak voor spoorlijn LA, wandelroute (blauw en rood) volgen. Links langs vijver, onder spoorlijn door.

Vlak na de spoorlijn staat aan de linkerkant in het gras:

7 Rijksgrenssteen 848A

Rijksgrenssteen 848A ligt vrijwel onder de spoorlijn, in het gras aan de oever van de Glane. Die rivier is hier de grens tussen Nederland en Duitsland, en dus ook de grens van de Esmarke met Duitsland.

Wandelroute (blauw en rood) volgen door park, links langs vijver met fontein, einde LA Gronausestraat.

Op de brug over de Glane ter weerszijden van de beek:

8 Rijksgrenssteen 848

De twee rijksgrensstenen met nr. 848 staan op de brug over de Glane, aan weerszijden van de rivier. De brug was vroeger de grensovergang tussen Nederland en Duitsland.

N.B. Vanaf hier tot aan de Werthepaal loopt de route gelijk op met *Van poal tot poal*, de fietsroute langs de rijksgrens, zie www.shsel.nl/shsel/wandel-en-fietsroutes/.

Gronausestraat aan de andere kant van de grens vervolgen als Enschederstrasse. 1e RA zandpad, kruising oversteken en langs gasthof Gleis met bocht naar rechts. Fietspad tot aan brug over Glane.

9 Rijksgrensstenen 846 en 847

Aan de Glane staan hier drie rijksgrensstenen: GS 846J aan de Nederlandse kant (net voor de brug linksaf, links in de berm), GS 846J aan de Duitse kant (even verderop aan de linkerkant, vlak voor de busbaan) en GS 847 (aan de overkant van de beek, in het gras).

Via fietspad terug naar gasthof Gleis, RA naar Amtsvennweg, oversteken en RA fietspad langs Amtsvennweg. Na ca. 1,5 km (bij wandelparkeerplaats) RA Grenzweg.

Aan de Grenzweg staan:

10 Rijksgrensstenen 845X, 845W, 845U en 845T

Grenzweg volgen, in bocht naar links (Heideweg) en met viaduct over B54, daarna scherp RA (Dornhagen) en met fietspad naar links afbuigen. Vlak na boerderij op kruising LA.

11 Rijksgrenssteen 845M

De rijksgrens loopt dwars door het Aamsveen. De wandelroute (gele pijlen) voert langs een aantal grensstenen, zoals hier 845M.

Terug naar kruising en fietspad vervolgen. Einde LA, Glanerbeekweg ca. 1,5 km volgen tot aan kruising met Horsterveldweg. Hier keuze:
1: LA zandpad volgen, gaat over in Lappenpad. Pad kan erg modderig zijn, maar komt vlak voor ingang naar camping aan linkerkant uit bij: 17, Rijksgrenssteen 844N.
2: Indien pad LA te modderig is, RA fietspad volgen, LA Aamsveenweg tot aan kruising met Lappenpad. Daar RD Aamsveenweg.

12 Rijksgrenssteen 844N

De grenssteen staat op circa 30 meter afstand aan de beek.

Lappenpad vervolgen, LA Aamsveenweg. 2e LA, pad naar weiland:

13 Vanekerstenen

Deze stenen werden in 2007 teruggevonden als fundering van een oud bakhuis. Het bleken twee historische rijksgrensstenen te zijn. Ze zijn in samenwerking met de Heimatverein Alstätte geplaatst op een perceel aan de Aamsveenweg waar eens de boerderij van Vaneker stond.

Terug naar Aamsveenweg. Op vijfsprong Knalhutteweg oversteken en LA over fietspad. Vlak voor Sandersküper:

14 Rijksgrensstenen 844 en 844A

Bij café-restaurant Sandersküper was vanouds de grensovergang met douanepost aan de Knalhutteweg. Hier zijn aan weerszijden van de weg de rijksgrensstenen 844 en 844A te vinden.

De Knalhutteweg is het verlengde van de Kuipersdijk, van oudsher de verbinding tussen Alstätte en het centrum van Enschede. De weg was genoemd naar de kuiper die hier woonde.

Wapenstein

Op het parkeerterrein bij café-restaurant Sandersküper staat de historische grenssteen nr. 46. De steen is voorzien van de wapens van de bisschop van Münster en van de provincie Overijssel en het jaartal 1756. Hij stond op de plaats waar nu grenspaal 844G staat. De steen is in 2018 op deze plek geplaatst als gezamenlijk grensoverschrijdend project van de Stichting Historische Sociëteit Enschede-Lonneker, de Heimatverein Alstätte e.V. en de Schützenverein Alstätte-Brook e.V.

Bij GS 844 RA fietspad (Berenbroeksweg). Hieraan staan:

15 Rijksgrensstenen 843D en 843C

Op grenssteen 843D staan twee nummers: het ingegraveerde nummer 41 is uit het jaar 1792 (achterkant), het andere nummer 843 uit 1818 toen de grenzen na het Wener Congres opnieuw ingemeten zijn.

Berenbroeksweg vervolgen, einde RA Arendsweg, 3e LA Arendsweg. Aan het einde:

16 Rijksgrensstenen 840H en 840G

Op de Zuidergrensweg staat rijksgrenssteen 840H. Een eind naar rechts staat rijksgrenssteen 840G.

Terug via Arendsweg, LA Haarweg, LA Twistveenweg. Aan het einde op de driesprong staat:

17 Werthepaal*

Viermarkepaal tussen de Esmarke, Usselo, Buurse en Alstätte (33.34.47.00) en tevens rijksgrenssteen 840D.

De steen is van Bentheimerzandsteen en is in 1743 geplaatst. In de steen zijn letters gehakt: VM = Usselermarke, EM = Esmarke, BM = Buursermarke. Onder VM staat een x en het jaartal 1774. Op de zuidzijde staat een merkteken van het NAP. Op oude stafkaarten staat hij aangegeven als 'paal', tussen de grenspalen 31 en 32.

De Werthepaal staat op de hoek van de Twistveenweg en de Weustinkhoekweg. De paal moest een einde maken aan voortdurende twisten over het veengebied. Tegenwoordig ligt het Twistveen in de gemeente Haaksbergen en is er geen meningsverschil meer over. In Duitsland is het maaiveld veel lager, al heet het daar Bennekampshaar. (Een 'haar' is een hoger gelegen strook grond.)

In de jaren zeventig was de paal zoekgeraakt bij het effenen van de wegen. Hij werd na enig speurwerk door Henk Wennink van de SHSEL teruggevonden bij een boer op het erf. De boer was van plan de steen te verkopen aan iemand uit Almelo. Hij wilde niet meewerken aan terugplaatsing, maar toen de rijkspolitie eraan te pas kwam, haalde hij bakzeil en hielp hij zelfs de steen de politiebus in te dragen. Daarna is de steen teruggeplaatst en versterkt met een paar extra blokken zandsteen ter weerszijden. De boeren in de omgeving vonden het mooi dat hij er weer stond en zeiden: 'Hee hef der altied ston.'

RA Weustinkhoekweg op, richting fkp 43. Buurserstraat oversteken en Weustinkhoekweg vervolgen (zandpad). Op splitsing links aanhouden, 1e RA en landgoed Groot Brunink in. Op vijsprong RD, langs huis en twee zijwegen rechts negeren. Bij de splitsing ligt aan de linkerkant:

18 Erve Het Brunink

Op dit erf lag het erfmarkerichterschap van de marke Usselo, dat wil zeggen dat de eigenaar (niet noodzakelijk ook de bewoner) van het erf automatisch markerichter was. De markerichter oefende met enige markegenoten de rechtspraak uit en zorgde voor de uitvoering van op de markevergadering genomen besluiten.

Op driesprong RD (Bruninkslaan). Asphaltweg (Groot Bruninkstraat) oversteken en op houten vlonderpad linksaf (richting fkp 43). Op viersprong RA (richting fkp 42) en fietspad langs Wesselerbrinkpark volgen. Aan het einde weg met middenberm (Broekheurne-ring) oversteken, LA en meteen daarna RA Wesselerbrinklaan. Op kruising met Het Lang ligt aan de rechterkant:

19 Steen bij Groot Peter

Markepaal tussen Esmarke en Usselo (33.34-05).

De steen is genoemd naar boerderij het Kotman, bijgenaamd Groot Peter. De steen is een replica, geplaatst en feestelijk onthuld in oktober 2016. Daarbij waren ook kinderen uit groep 7 en 8 van OBS Het Lang.

In het plantsoen is nog erfbeplanting aanwezig in de vorm van eiken die vroeger rondom de boerderij stonden. Ook is er nog een restant aanwezig van de eiken langs de voormalige weg van Enschede naar Alstede.

Wesselerbrinklaan vervolgen, na viaduct over A35 LA Zuid-Hollandlaan, met bocht naar rechts: Belgiëlaan. Op driesprong RA Wethouder Elhorststraat, LA Ypkemeulestraat. Einde RA Haaksbergerstraat, bij verkeerslichten LA B.W. ter Kuilestraat, 2e RA Dennenweg. Eind RA Tweede Emmastraat, LA Pathmossingel. Bij verkeerslichten (bij overgang naar Volksparksingel): LA en meteen daarna RA: Borstelweg. Einde LA Parkweg, RA Lambertus Buddestraat. In bocht naar links (G.J. van Heekstraat) RD Pijlhovestraat, Hengelosestraat oversteken. RA en meteen LA, Ledeboerpark in. Volg breed zandpad, bij boerderij Het Wageler LA, op viersprong RA Van Heeksbleeklaan.

Bij huisnr. 55-57 ligt op particulier terrein:

20 Steen op het erf van Helmich van Heek#

Markepaal tussen Esmarke en Tweekelo (33.35-01). (N.B. niet toegankelijk.)

Dit is de originele steen waar de namen van de marken in gegraveerd zijn: 'Esmarke' en 'Tweklo'.

Verder op Van Heeksbleeklaan naar Viermarkenlinde.

© 2017

Loakstenen- en begraafplaatsencommissie van de Stichting Historische Sociëteit Enschede-Lonneker

www.shsel.nl

